

СТЕПАН БАНДЕРА: «МІЖ ХЛІБОМ І СВОБОДОЮ...»

Вінницький національний технічний університет

Анотація

На прикладі біографії Степана Бандери досліджено підстави появи міфу про те, що бандерівці – фашисти і нацисти.

Ключові слова: бандерівці, Степан Бандера, фашисти, нацисти.

Abstract

The grounds for the emergence of the myth that the Banderites are fascists and Nazis on the example of Stepan Bandera's biography have been studied.

Keywords: Banderites, Stepan Bandera, fascists, Nazis.

Вступ

Метою роботи є дослідження підстави появи міфу про те, що бандерівці – фашисти і нацисти, на прикладі біографії Степана Бандери.

Результати дослідження

Вподовж багатьох років ім'я Степана Бандери найчастіше згадувалося в історичних суперечках, а найменування «бандерівець» вважалось лайливим та образливим. У час, коли події в Україні повторюють історію середини ХХ століття, Бандера є символом національно-визвольної боротьби для усіх українців, проте і далі залишився «головним ворогом усього руського народу» в устах маріонеток РФ. Отож, хто такий Бандера та бандерівці?

Степан Андрійович Бандера, провідник Організації українських націоналістів, народився 1 січня 1909 року в селі Старий Угринів – тепер Калуський район Івано-Франківської області – у сім'ї греко-католицького священника. Очевидно, вирішальний виховний вплив на дітей мав батько, якого згодом назвали «революціонером у рясі» – він обирався послом до національної ради ЗУНР, а в час польсько-української війни став капеланом Української Галицької Армії. Степан мав трьох братів і трьох сестер; усіх сімох дітей Бандер чекала страдницька доля.

Степан Бандера ніколи не ходив до школи. Втім, якісна домашня освіта дозволила йому поступити відразу в гімназію, а пізніше, з четвертого класу, заробляти на прожиття, даючи приватні уроки молодшим гімназістам. Зі вступом в стрийську гімназію Бандера водночас зголосився до Пласту – однієї із небагатьох легальних спортивно-патріотичних організацій для молоді, проте, через проблеми із здоров'ям (у нього був ревматизм суглобів) йому було відмовлено в членстві. Пізніше Бандера таки добився свого, але це було у третьому класі і з третьої спроби. Те, що Бандера згодом зміг долати різні невігоди у житті – в'язниці та концентраційні табори – є заслугою саме великої сили волі, яку майбутній Провідник ОУН гартував змалечку. Сила волі стала однією із найяскравіших характеристик його особистості.

Зі стрийської гімназії Бандера й розпочав свою революційну діяльність. З четвертого класу він стане одним із провідників «організації середньошкільників» – підпільної структури, яка об'єднувала українських гімназистів, що вели таємну боротьбу проти польської освітньої системи. У двадцять років вступив до щойно створеної підпільної Організації українських націоналістів; у двадцять два Бандера очолить пропагандивний відділ ОУН; в двадцять три – став заступником Крайового Провідника, а в двадцять чотири – вже сам очолить Крайовий Провід ОУН. Він не просто виконував ті чи інші обов'язки, але глибоко вникав в усі дрібниці справи. В сфері пропаганди йому вдалося організувати масштабну «шкільну» акцію, в результаті якої школярі в один момент виступили проти польської мови викладання, традиції молитись польською мовою та засилля чужої державної атрибутики в українських школах. Ініційований Бандерою бойкот широкими верствами населення польського

алкоголю та тютюну не лише мав відношення до здоров'я нації, але й підривав прибутки польської держави.

Чи не найбільшою пропагандивною кампанією за час діяльності цієї видатної постаті було вшанування пам'яті українських бойовиків Василя Біласа та Дмитра Данилишина, яких було страчено 23 грудня 1932 року. В той день, в час, коли оунівці були на ешафоті, у всіх церквах Галичини били дзвони. Білас і Данилишин були страчені після невдалого нападу на поштове відділення в містечку Городок – вони намагались поповнити організаційну касу за допомогою експропріаційних актів. Після цих подій Бандера вирішив відмовитися від «ексів», адже життя членів Організації для нього було дорожчим, ніж наявність засобів для діяльності. Цей історичний факт є контраргументом на визначення радянською пропагандою бандерівців, та Бандери зокрема, як синоніму бандитизму.

Та хоч він відмовився від експропріацій, Бандера не відступився від відплатних політичних вбивств осіб, діяльність яких була агресивно ворожою щодо української нації. Бандера сам ніколи не стріляв, проте під його проводом були виконані найгучніші замаху, які він не лише організував, але й особисто зустрічався з виконавцями атентату – Миколою Лемиком та Григорієм Мацейко. Це були замаху на радянського консула у Львові Андрія Майлова в 1933 році та міністра внутрішніх справ Польщі Перацького у 1934, які стали відплатою за сумнозвісну кампанію пацифікації (умиротворення) українців. В тому ж році їх заарештували. Гідна поведінка підсудних викликала повагу навіть незаангажованої польської преси, яка вимушена була визнати: «Український народ є, він живе і бореться за своє право на життя». Втім, це не вплинуло на рішення суддей. Вирок – смертна кара, пізніше замінений на довічне ув'язнення.

На той час Польща вважалась чи не головним потенційним противником СРСР, тож злочин Бандери міг би розцінюватися радянськими властями як доблесть, якби Сталін не боявся українців ще більше, ніж поляків. Проведене в УРСР цілеспрямоване винищення національної еліти в 1937 році, і це – після голоду, створеного недолугою системою держави, не йшло в жодне порівняння з «пацифікацією», а тому кремлівського тирана все більше тривожило зростання національного руху на підвладних Польщі українських землях. Реакцією стало підступне вбивство у Роттердамі радянським терористом Судоплатовим лідера ОУН Коновальця 23 травня 1938 року, що згодом призвело до розколу до того монолітної організації на бандерівців – послідовників ОУН революційної і мельниківців – ОУН-солідаристів. Цей період варто розглянути детальніше, оскільки саме діяльність Бандери в той час ставилася під сумнівами міфотворцями, що називали ОУН(р) зрадниками, фашистами і нацистами.

Після смерті Коновальця, фактично в переддень війни, перед ОУН постали величезні проблеми. В той момент з'являється нова дійова особа – Андрій Мельник, керівник штабу полку Січових стрільців та колега Коновальця. В середині ОУН було багато суперечок на рахунок цієї, взятої фактично ні звідки, кандидатури. На кінець, на волю у 1939-у році вийшов Бандера. Наступного року, через суперечності з головою ОУН, він створив і очолив власну структуру – Революційний Провід ОУН. До кінця 1940 року ці дві персоналії абсолютно розійшлися – відбулося взаємне прокляття. Тоді ж ОУН, як мельниківці, так і бандерівці, співпрацювали з Німеччиною, що й стало основою до міфу, що Бандера та українські націоналісти були агентами спецслужб нацистів, а УПА воювала на боці гітлерівців.

По-перше, ОУН стала співпрацювати з Німеччиною з геополітичних міркувань: Німеччина була традиційним супротивником Польщі. По-друге, не варто перебільшувати значення співпраці ОУН(б) з Абвером – органом армійської розвідки та контррозвідки Німеччини. Зазвичай, Абвер вербував оунівців в індивідуальному порядку, а Провід ОУН користувався цим і давав агентам свої завдання. Ці стосунки мали прагматичний характер ситуативного союзу, коли обидві сторони здобували винятково свою вигоду без політичних зобов'язань. З цього приводу у квітні 1941 року шеф Гестапо Гайнріх Мюллер казав своєму колезі зі служби безпеки, що «українські націоналістичні лідери безконтрольно прямують до своїх цілей». По-третє, пік цієї співпраці припав на період 1939-1941 років, тобто саме в той час, коли Сталін уклав союз із Гітлером. То ж, чи означало це, що Сталін став агентом Гітлера?

Попри співпрацю з Німеччиною у військовій сфері, ОУН(б) проводила власну політичну лінію, про яку нацисти не знали. Яскравою демонстрацією такої поведінки було проголошення Акта відновлення Української Держави 30 червня 1941 року у Львові. Для гітлерівців це стало цілковитою несподіванкою – незалежна Україна в плани Третього Райху не входила. В цей час про себе заявляють мельниківці – більш лояльні до німців, вони зливали інформацію про бандерівців гестапо, про їхні місця перебування. Таким чином, 5 липня 1941 року нацисти заарештували Бандеру, 9 липня – голову новоствореного Уряду Ярослава Стецька. Протягом липня-серпня окупанти тиснули на провідників ОУН(б), щоб ті відкликали Акт 30 червня. Однак ті рішуче відмовилися, і їх відправили до берлінської в'язниці. Від 15 вересня 1941 року і до кінця року німецькі каральні органи заарештували близько 1 500 бандерівців.

А 25 листопада 1941 р. поліція безпеки розіслала наказ про арешт і страту активістів «групи Бандери», які «готують повстання в райхскомісаріаті Україна з метою створення незалежної України». Стало очевидним те, що насправді німецькі нацисти та українські націоналісти – вороги.

Відразу після цього, ОУН почала активну боротьбу проти гітлерівської Німеччини. З 1944 року, тобто з часу чергової окупації України Червоною Армією, ОУН вирішила вести війну на два фронти (антинімецьку та антирадянську). Ця війна (у формі партизанського руху) тривала фактично до 1953 р.

Під час інтерв'ю у німецького журналіста в 1954 році, Бандера казав: «Український націоналістичний рух не має нічого спільного з нацизмом, фашизмом або націонал-соціалізмом. Український націоналізм бореться проти імперіалізму, тоталітаризму, расизму і всякої диктатури чи насильства. "Український націоналіст" є співзвучним з "український патріот". Він готовий боротися за свободу свого народу, жертвувати усім, що має. Навіть життям»

Висновки

У даній роботі дослідження підстави появи міфу про те, що бандерівці – фашисти і нацисти, на прикладі біографії Степана Бандери. На мій погляд, основну ідею бандерівців і тоді, і сьогодні, можна виразити словами: «Коли поміж хлібом і свободою народ обирає хліб, він зрештою втрачає все, в тому числі і хліб. Якщо обирає свободу – матиме хліб, вирощений ним самим і ніким не відібраний».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- 1.. Бандера Степан Андрійович // Видатні постаті українського державотворення. Довідник. Михайлів Т. В., Михайлів Т. А — Харків : Основа, 2014. — 128 с.
2. Життя і діяльність Степана Бандери: документи й матеріали / Посівнич М. — Тернопіль : Астон, 2008. — 496 с.
3. Степан Бандера — життя, присвячене свободі / Посівнич М. — Торонто — Львів : Літопис УПА, 2008. — 98 с.
4. Степан Бандера – прапор національно-визвольної боротьби [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Режим доступу: <http://libr.rv.ua/index.php?name=Pages&op=page&pid=172>

Олександра Вікторівна Рижих – студентка групи ІПМ-19б, Факультет машинобудування та транспорту, Вінницький національний технічний університет, Вінниця. e-mail: aleks.briskier13@gmail.com.

Науковий керівник: **Валерій Олександрович Корнієнко** – д-р політичних наук, професор, завідувач кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Oleksandra V. Ryzhykh – student gr. 1PM–19b, Department of Machine-building and Transport, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia. e-mail: aleks.briskier13@gmail.com.

Supervisor: **Valery A. Kornienko** – Dr. of Political Sciences, Professor, Head of the Department of Social and Political Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.